

PŘÍBĚHY TESANÉ DO KÁMENE

Židovské hřbitovy v Terešově, Hřešihlavech,
Radnicích, Oseku, Kožlancech a Zderazi

Petra Vladařová

PŘÍBĚHY TESANÉ DO KAMENE

Židovské hřbitovy v Terešově, Hřešihlavech,
Radnicích, Oseku, Kožlanech a Zderazi

Petra Vladařová

L. Marek
2021

Tato práce je výsledkem dokumentace židovských hřbitovů v Terešově, Hřešihlavech, Radnicích, Oseku, Kožlanech a Zderazi, která probíhala za podpory Grantové agentury Univerzity Karlovy ve spolupráci s Federací židovských obcí (Matana a.s.), v jejímž majetku a správě jsou zmíněné hřbitovy. Sluší se na tomto místě poděkovat všem, kteří mi byli v průběhu práce a studia oporou, poskytovali cenné rady a pomáhali s překlady, jmenovitě Jiřímu Hošťákovi, Jiřímu Benešovi, Vlastimile Hamáčkové, Danielu Polakovičovi, Ivě Steinové, Mojmíru Malému, Juliu Müllerovi, Václavu F. Chvátalovi, Bedřichu Noskovi, Lucii B. Petrusové, Zině Pitter, Jiřině Šedinové, Lukášovi Svobodovi, Daliboru Vikovi a Janu Vladařovi. V neposlední řadě patří velké poděkování Jaroslavu Achabovi Haidlerovi za trpělivou pomoc při konzultacích nad všemi přepisy a překlady epitafů.

V roce 2021 vydalo nakl. L. Marek pro HTF UK

Obálka a sazba písmem Candara a Times New Roman Luboš Marek

1. vydání, vytiskla tiskárna Zoneprint Plus, s.r.o.

© Petra Vladařová, 2021

ISBN 978-80-88380-04-7

OBSAH

Seznam zkratek.....	7
1. ÚVOD.....	9
1.1 Základní literatura ke studiu židovských hřbitovů	11
1.2 Židovské hřbitovy v České republice	17
1.3 Hlavní cíle práce.....	18
1.4 Metodologie.....	19
2. TEREŠOV	23
2.1 Historie židovského osídlení.....	23
2.2 Sídlní okrsek a synagoga	29
2.3 Židovská náboženská obec v Terešově a Prašném Újezdě.....	30
2.4 Židovský hřbitov.....	41
2.5 Tabulka se základními údaji z náhrobků – Terešov	59
3. HŘEŠIHLAVY.....	68
3.1 Historie židovského osídlení.....	69
3.2 Židovská náboženská obec v Hřešihlavech	70
3.3 Židovský hřbitov.....	74
3.4 Tabulka se základními údaji z náhrobků – Hřešihlavy.....	83
4. RADNICE	85
4.1 Historie židovského osídlení.....	85
4.2 Židovská náboženská obec v Radnicích	90
4.3 Židovský hřbitov.....	95
4.4 Rodina Treulich	101
4.5 Rodina Popper	103
4.6 Tabulka se základními údaji z náhrobků – Radnice	111
5. OSEK.....	118
5.1 Historie židovského osídlení.....	118

5.2	Židovská náboženská obec v Oseku	123
5.3	Židovský hřbitov.....	129
5.4	Rodina Wedeles (Wotzasek / Wels)	139
5.5	Tabulka se základními údaji z náhrobků – Osek.....	149
6.	KOŽLANY	153
6.1	Historie židovského osídlení.....	153
6.2	Židovská náboženská obec v Kůzové.....	155
6.3	Židovský hřbitov.....	159
6.4	Rodina Abeles.....	171
6.5	Tabulka se základními údaji z náhrobků – Kožlany.....	178
7.	ZDERAZ	182
7.1	Historie židovského osídlení.....	182
7.2	Židovská náboženská obec	184
7.3	Židovský hřbitov.....	188
7.4	Tabulka se základními údaji z náhrobků – Zderaz	207
8.	ZÁVĚR.....	217
	Jmenný rejstřík	223
	Seznam použitých pramenů a literatury	231
	Obrazové přílohy	241

SEZNAM ZKRATEK

Zkratky biblických knih se užívají výhradně dle Českého ekumenického překladu (ČEP).

AM	archiv města
atd.	a tak dále
AŽMP	archiv Židovského muzea v Praze
HBS	značka fondu (Soupisy židů Praha)
HBF	ČG-HBF – značka fondu (České gubernium – Knihy židovských familiantů, Praha)
HBM	značka fondu (Židovské kontrolní matriky)
HBMa	značka fondu (Matiky Židovských náboženských obcí v českých krajích)
č.	číslo
č.p.	číslo popisné
kap.	kapitola
n. č.	náhrobek číslo
NA	Národní archiv v Praze
NPÚ	Národní památkový ústav
roz.	rozený/rozená
SK	stabilní katastr
srov.	srovnej
var.	varianta (jména)
zemř.	zemřelý/zemřelá
zv.	zvaný
ŽNO	židovská náboženská obec
ŽMP	Židovské muzeum v Praze

1. ÚVOD

„Tisíciletí jsou před námi, tisíciletí jsou za námi. Lidské monády putují světy: od Boha a opět k Bohu. Poutníci světy navštěvují Zemi, ostrov očisty, průchozí stanici na cestě k božství. Každý život je milníkem v tomto vlaku, na této cestě, neboť je to pouhá nikdy nekončící cesta, návrat malého Já k velkému Ty, pouť, která začala již před zrodem této planety...“

V. S.

Opuštěné staré židovské hřbitovy můžeme vnímat jako romantickou součást dnešní kulturní krajiny. Představují nejen zajímavou historickou památku, ale jsou především posvátným místem posledního odpočinku. Jen letný pohled na neutěšený stav mnoha z nich vybízí k péči o jejich zachování a obnovu. Pro zájemce o hlubší pohled do naší minulosti jsou staré židovské hřbitovy a epitafy jejich náhrobních kamenů rovněž významným historickým pramenem. Studium epitafů židovských náhrobků obohacuje naše znalosti o minulosti místního osídlení a židovské komunity, doplňuje písemné zprávy, a v některých případech je dokonce jediným dokladem o existenci místní, zaniklé židovské obce.¹ *„Židovský náhrobek je spojnicí mezi minulostí a budoucností, kterou každý další kolemjdoucí protíná svojí vlastní přítomností. Každý jednotlivý náhrobní kámen v sobě zahrnuje olam ha-ze, v němž dotyčný žil svůj život, a směřování k olam ha-ba, v něhož doufal.“²*

Předkládaná práce je shrnutím výsledků několikaletého (2009–2020) výzkumu židovských náhrobků a jejich epitafů v regionu *Plzeňska, Rokycanska a Rakovnicka*. Navazuje přímo na výzkum židovského hřbitova v Kožlanech a rozvíjí navržené metody dokumentace. Rozšiřuje poznatky o židovské historii v celém regionu a věnuje se historii místní židovské

¹ VLADAŘOVÁ, Petra. *Židovské osídlení Kožlanska: Epigrafický katalog židovského hřbitova v Kožlanech*. Praha, 2012. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze, Husitská teologická fakulta. Vedoucí práce Jiří Beneš.

² STEINOVÁ, Iva. *Maceva: židovský náhrobek a symbolika jeho výzdoby ve světle tradice*. Praha: NPÚ, 2011, s. 151.

komunity. Náhrobní kameny zdejších přehlížených hřbitovů, jejich deskripce a analýza textů nad rámec běžné dokumentace překvapivě odhaluje rovněž použité biblické texty, texty Talmudu a další židovské náboženské literatury.

Dokumentace celých hřbitovů společně se zhodnocením dalších historických pramenů v časovém rozmezí od 17. do 20. století přináší také první sondu pro sociologický průzkum židovského obyvatelstva v regionu. Seznamuje s židovským společenstvím, profesemi, členstvím ve spolcích, náboženských organizacích atd. a vytváří podklad pro základní zmapování vývoje osídlení, stavebních památek, kultury a náboženských tradic židovské komunity.

Tyto „kamenné knihovny“ obsahují často více osobních údajů o lidech, než se kdy badatel dozví z archivních materiálů. *„Objevení významného náhrobku může být přínosem v oblasti kulturněhistorické, historické i uměleckohistorické. V každém náhrobku, v jeho nápisové části i výtvarné výzdobě nalezneme duchovní otisk osobnosti zemřelého. Protože náhrobní kámen bývá zhotovován až po smrti, je konečným shrnutím života a vypovídá o člověku průkazněji a komplexněji, než jiné prameny.“*³

Projekt s názvem *Židovské hřbitovy a židovská komunita v částech regionu severního Plzeňska, Rokycanska a Rakovnicka* byl podpořen Grantovou agenturou Karlovy univerzity a řešen v letech 2012–2016. Styl a jazyk předkládaného výzkumu ovlivnila připravovaná popularizace projektu formou knižní publikace, na kterou byla také určena část grantových prostředků.

³ STEINOVÁ, Maceva, s. 152.